

УДК 796.035+615.82
ББК 75.1

Ігор Випасняк, Сергій Попель

ЗМІНА ПОКАЗНИКІВ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ

У статті проаналізовано динаміку показників стійкості уваги та розумової працездатності школярів із вадами слуху віком 15–16 років. Дослідження в цьому напрямі можуть мати вагомий вплив на подальше вдосконалення програми фізичного виховання дітей цієї нозології.

Ключові слова: розумова працездатність, увага, діти з вадами слуху.

В статье проанализирована динамика показателей устойчивости внимания и умственной работоспособности школьников с нарушениями слуха в возрасте 15–16 лет. Исследования в этом направлении могут иметь огромное влияние на дальнейшее совершенствование программы физического воспитания детей этой нозологии.

Ключевые слова: умственная работоспособность, внимание, дети с недостатками слуха.

In the article the indexes of the firmness of the attention and mind activity of schoolchildren with the audio years in the age of 15–16 are analysed. The research in this direction can have an important influence on the future ment of the program of physical training of the children with such problems.

Key words: mind activity, attention, children with the ear disease.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сьогодні в Україні спостерігається постійне погіршення здоров'я дітей шкільного віку з обмеженими функціями, зокрема школярів із вадами слуху [6], знижуються показники фізичного розвитку, розумової й фізичної працездатності [1; 3]. Перенасиченість програм в умовах спеціальної школи з перевагою розумової праці над фізичною, у психоемоційній напрузі призводить до нейроцифальної перенапруги, гіподинамії й гіпокінезії. У той же час, фізична активність нормалізує в дітей із вадами слуху емоційну стабільність, сприяє розумовій працездатності, поліпшує функціонування всіх систем організму [1].

У цьому контексті важливим є пошук й обґрунтування засобів фізичної культури, які були б дієвими для вдосконалення фізичного й психічного стану школярів із вадами слуху [3], надзвичайно важливим є розвиток їхньої психомоторики, тому що високий рівень прояву психомоторних здібностей забезпечує ефективніше виконання рухових дій у побуті та професійній діяльності, сприяє більш швидкій соціально-психологічній інтеграції [1; 3]. У зв'язку із цим, а також із занепадом структур охорони здоров'я, виникла нагальна потреба в широкому застосуванні засобів фізичної культури, якими є народні рухливі ігри, в умовах спеціальної школи [5; 6].

Метою нашого дослідження було визначення динаміки показників розумової працездатності та стійкості уваги школярів із вадами слуху віком 15–16 років в умовах реалізації комплексної програми фізичного виховання з пріоритетним використанням народних рухливих ігор.

Організація та методи дослідження. Дослідження проводилися на базі спеціальної школи-інтернату для глухих дітей м. Калуш Івано-Франківської області, у період 2008–2010 років. У дослідженнях узяло участь 35 школярів віком 15–16 років, із них 19 юнаків і 16 дівчат.

Усі учні були оглянуті комісією в складі педіатра, невропатолога й хірурга. Згідно з медичним висновком комісії, визнані практично глухими, з них 83% мали набуту глухоту внаслідок захворювань і травм, які вони перенесли в ранньому дитинстві.

Школярі займалися за розробленою нами програмою фізичного виховання, з пріоритетним використанням національних рухливих ігор та комплексу ігрових

вправ, в основі якої лежать такі критерії: відповідність ігрового матеріалу завданням фізичного виховання; залучення до рухової діяльності тих аналізаторних систем, які несуть переважне навантаження в процесі навчання; доступність та емоційна привабливість ігрового матеріалу.

Стійкість уваги та показники розумової працездатності ми досліджували за допомогою таблиць Горбова–Шульте [4], у яких у довільному порядку розташовані числа від 1 до 49. Обстежувані відшукували, показували й називали числа в порядку їх зростання. Спроба повторювалася за п'ятьма різними таблицями. Основним показником слугував час виконання завдання. Оцінювання ефективності роботи (ЕР), ступеня впрацьованості (ВП), психічної витривалості (ПВ) визначали за табличними даними Козиревої [4], адаптованої нами для школярів 15–16 років, де: 5 балів – 97 с і менше, 4 бали – 98–112 с, 3 бали – 113–116 с, 2 бали – 117–121 с, 1 бал – 122 с і більше.

Ефективність роботи визначали за формулою:

$$EP = \frac{T1 + T2 + T3 + T4 + T5}{5}.$$

Рівень спрацьованості визначали за формулою:

$$BP = \frac{T1}{EP}.$$

Психічну витривалість обчислювали за формулою:

$$PC = \frac{T4}{EP}.$$

Результати дослідження. Під час аналізу результатів виконання тесту на розподіл чисел у порядку зростання юнаки з вадами слуху затратили в середньому 116,3 с (табл. 1); 110,2 с (табл. 2); 117,4 с (табл. 3); 120,7 с (табл. 4); 111,6 с (табл. 5). Дівчата показали відповідно такі результати: 96,3 с (табл. 1); 105,3 с (табл. 2); 86,2 с (табл. 3); 85,8 с (табл. 4) і 90,2 с (табл. 5). За показниками затраченого часу на кожну таблицю було простежено стійкість і працездатність у динаміці й побудовано криву виснаженості (рис. 1).

Як видно з рис. 1, середній результат показника розумової працездатності в юнаків становив $115,2 \pm 1,21$ с, у дівчат – $92,7 \pm 1,34$ с. При цьому встановлено, що ефективність роботи в школярів із вадами слуху неоднакова. У юнаків вона в середньому дорівнює $116, \pm 1,9$ с, що відповідає 2 балам, а в дівчат цей показник значно вищий і становить $110,9 \pm 2,3$ с, що за стандартними нормативами відповідає 4 балам.

Таблиця 1

Зміна показників уваги школярів із вадами слуху за період педагогічного експерименту

Показники уваги	Стать	n	Етапи дослідження	$Mx \pm Sm$	P
Стійкість уваги й розумова працездатність	Ю	19	до після	$115,20 \pm 4,21$ $108,40 \pm 5,30$	< 0,01
	Д	16	до після	$92,70 \pm 3,34$ $82,20 \pm 3,11$	< 0,05
Ефективність роботи як показник працездатності	Ю	19	до після	$116,30 \pm 1,90$ $114,10 \pm 5,06$	< 0,05
	Д	16	до після	$110,90 \pm 2,30$ $107,10 \pm 5,62$	< 0,05

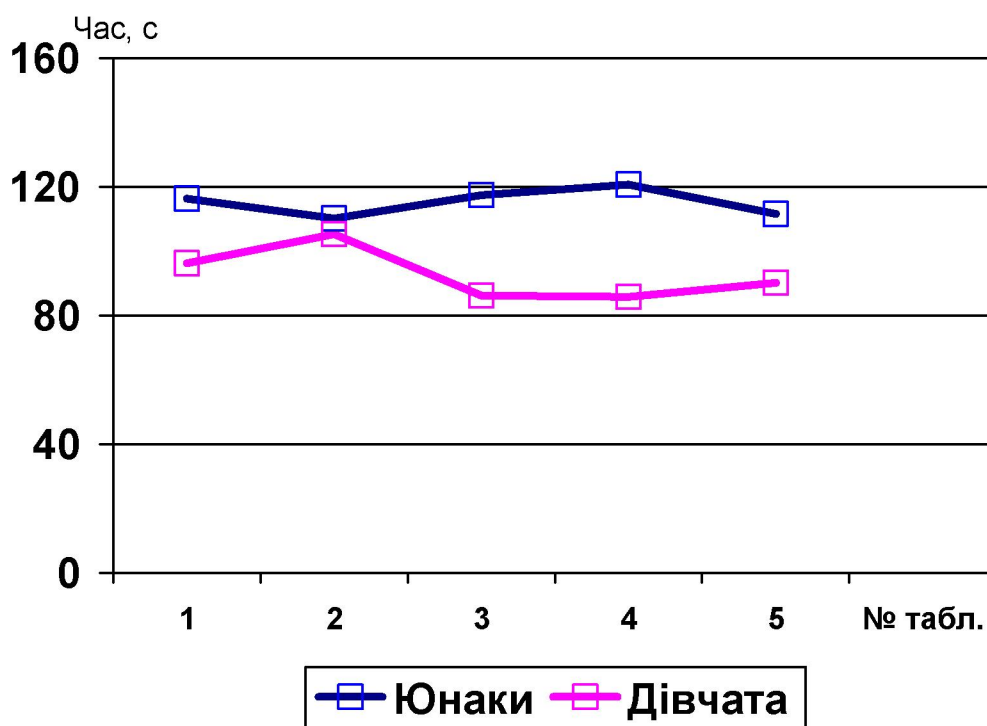

Рис. 1. Динаміка стійкості й працездатності школярів із вадами слуху 15–16 років

Рівень впрацьованості як у юнаків, так і в дівчат із вадами слуху виявився однаковим і становить 1,0 с, що слугує добрим показником включення в роботу.

Аналіз отриманих даних показав, що рівень психічної витривалості в юнаків із вадами слуху є нижчим, ніж у дівчат, і становить, відповідно, 1,03 с. У дівчат цей показник є кращим і становить 0,77 с, що свідчить про хорошу стійкість під час виконання заданої роботи.

Комплексна програма фізичного виховання з пріоритетним використанням народних рухливих ігор для школярів із вадами слуху, розроблена нами з урахуванням виявлених у результаті проведеного констатуючого експерименту морфофункціональних і нервово-психічних особливостей школярів із вадами слуху, а також рекомендацій лікарів-практиків включала: 1) традиційні засоби фізичного виховання (фізичні й оздоровчо-спортивні вправи), 2) нетрадиційні засоби фізичного виховання (національні рухливі ігри), 3) традиційні засоби фізичної реабілітації (дихальна гімнастика).

Як видно з табл. 1, за період педагогічного експерименту в основних показниках уваги відбулися значні позитивні зміни ($P < 0,05$). Так, стійкість уваги й розумова працездатність покращилися на 7,74% та 9,5%; ефективність роботи як показник працездатності – на 2,5% та 4,2%. Слід зазначити, що при цьому процес впрацьованості в школярів із вадами слуху проходив майже однаковими темпами: у юнаків він відбувався – за 58 с, у дівчат – за 56 с; психічна витривалість мала деякі відмінності: у юнаків вона становила 56 с, а в дівчат 52 с.

Зіставлення отриманих результатів педагогічного експерименту “До і після” оцінки уваги, розумової працездатності й самоконтролю школярів із вадами слуху з нормативними показниками здорових ровесників показало, що в переважній більшості неповносправні значно відстають навіть після впровадження нашої комплексної програми фізичного виховання з пріоритетним використанням рухливих ігор ($P < 0,01$).

Висновок

Розроблена нами комплексна програма фізичного виховання з пріоритетним використанням рухливих ігор позитивно вплинула на показники стійкості уваги та динаміку розумової працездатності школярів із вадами слуху 15–16 років, про що свідчать результати повторного дослідження, які виявили вірогідні позитивні зміни.

1. Випасняк І. П. Характеристика розумової працездатності школярів із вадами слуху / І. П. Випасняк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – С. 22–23.
2. Демчук С. П. Соціальна інтеграція та реабілітація неповносправних школярів із церебральним паралічем : метод. рекомендації / С. П. Демчук. – Л. : Укр. технології, 2002. – 91 с.
3. Крет Я. В. Корекція психофізичного розвитку глухих дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Я. В. Крет. – К., 2000. – 20 с.
4. Корольчук М. С. Психодіагностика : навч. посіб. / М. С. Корольчук, В. І. Осьодло ; за заг. ред. М. С. Корольчук. – К. : Ельга, Ніка-центр, 2004. – 400 с.
5. Про вдосконалення роботи з фізичного виховання в навчальних закладах України : наказ // Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 1. – С. 6.
6. Неділько В. П. Проблеми здоров'я дітей шкільного віку / В. П. Неділько, Т. М. Каменська, С. А. Руденко // Педіатрія, акушерство та гінекологія. – 2005. – № 2. – С. 38–40.
7. Bolach В. Klasyfikacja i definicje uszkodzen nazzadu sluchu oraz klasyfikacja sportowomedyczna w dyscyplinach sportu osob gluchoniemych // В. Bolach, Е. Bolach ; за заг. ред. Ю. Бріскіна, М. Линця, Е. Боляха, Р. Мігасевич. – Л. : Вид. Т. Сорока, 2004. – С. 97–102.

Рецензент: докт. біол. наук, проф. Мицкан Б.М.